

Zorg+Welzijn 6

vakinformatie voor sociale professionals

4 juni 2008 | Jaargang 14

www.zorgwelzijn.nl

Crista Vonkeman,
gezicht van welzijn

Marokkaanse
jongeren zoeken
moreel kader

Clëntenparticipatie
in de Wmo

Een nieuw huis voor Anton

Niemand meer tot last

Een Skaev Hus voor Anton

Niemand meer tot last

Op een kaal terrein in Amsterdam-West staan vijf wooncontainers voor overlastgevers. De bewoners knappen er zienderogen op, omdat ze ongestoord hun gang kunnen gaan. Moet elke gemeente een dergelijke voorziening krijgen of moet juist alles op alles worden gezet om voorkomen dat mensen er terecht komen?

door Han van de Wiel fotografie Ram van Meel

‘O, die aso-woningen?’ De man van de gemeentereiniging weet meteen wat bedoeld wordt met de vraag naar de locatie van de containerwoningen. Hij wijst naar een winderige vlakte tussen de Spaarnammerstraat en de Martin Vlaarkade, in de Amsterdamse Houthavens. De vijf containerwoningen en het kantoortje liggen er een beetje desolaat bij, maar ook verrassend verzorgd. Dat het om containers gaat, is nauwelijks te zien: de stalen wanden zijn listig gecamoufleerd met voorzetmuren van balsaltblokken.

Een van de bewoners heeft net een blauwe mountainbike gerepareerd en mompelt iets onverstaanbaars over het stuur en het zadel. Een ander zit met zijn rug tegen de muur van zijn container voor zich uit te kijken en koffie te drinken.

Anton, die inmiddels plaatselijke bekendheid geniet vanwege een aan hem gewijde documentaire van AT5 (zie kader) informeert schalks of hij het haar van de verslaggever

mag knippen, want dat is volgens hem aanzienlijk te lang.

In het containerkantoortje maakt Marc Räkera van HVO-Querido (Hulp voor Onbehuisden) bezwaar tegen de term aso-woningen. HVO-Querido zorgt voor de begeleiding van de bewoners. ‘De mensen die hier wonen hebben een psychische indicatie. Ik werk juist aan dit project mee om aan te tonen dat er bijna geen aso’s of Tokkies zijn. Dat zijn angstbeelden die ons worden opgedrongen. De meeste mensen willen zich uiteindelijk best aan gedragsregels houden.’ Het beste bewijs dat de mensen in dit wooncontainerproject geen overlast veroorzaken, is volgens Räkera dat buurtbewoners na een jaar geen behoefte meer hebben aan regulier overleg met HVO-Querido en de woningcorporaties AWV en De Key, de andere partners.

Deens voorbeeld

Liever dan over aso-woningen spreekt Räkera over Skaeve Huse, zo genoemd naar het Deense voorbeeld Skæve huse til skæve

existenser – afwijkende huizen voor mensen met een afwijkend bestaan – dat in 1999 is geïntroduceerd. Er werden 49 projecten met in totaal 360 woningen gerealiseerd. De woningen zijn bedoeld voor mensen die hun eigen gang willen gaan en door anderen als bizar, smerig, luidruchtig of agressief worden ervaren. Corporaties weten zich met hen geen raad en bieden ze een tweede kans in de vorm van een Skaev Hus.

De SEV en een aantal Nederlandse woningcorporaties zag wel iets in deze aanpak, waarbij asocialen letterlijk aan de rand van de maatschappij worden geplaatst, waar niemand last van ze heeft. De SEV ziet de wooncontainers als een welkome ‘sport’ aan de onderkant van de woonladder, woningcorporaties kunnen zo op een fatsoenlijke manier van overlastgevers af. De SEV schat het aantal onhandelbare mensen dat in aanmerking komt voor Skaeve Huse in Amsterdam op ongeveer 250. Er lopen vergelijkbare experimenten in Arnhem, Tilburg, Leeuwarden, Leiden, Bergen op Zoom en Utrecht.

Stoornis

Het Amsterdamse experiment is nu bijna een jaar oud. Jan Willem Kluit van de Algemene Woningbouwvereniging Amsterdam (AWV) is 'behoorlijk geschrokken' van de aard van de problematiek van de bewoners. 'Ze hebben allemaal een stoornis of een ander groot probleem en kunnen niet zonder begeleiding in een normale woonomgeving wonen. Sommigen zaten ooit in een kliniek of hadden woonbegeleiding, anderen zijn verslaafd. Eigenlijk waren de wooncontainers bedoeld voor aso's, maar juist de mensen met een stoornis blijken de extreemste gevallen te zijn.' Volgens Kluit zegt het iets over het gemak waarmee enkele decennia geleden de psychiatrische klinieken zijn gesloten. 'Wij lopen nu tegen de gevolgen daarvan aan.'

Räkers van HVO-Querido bestrijdt dat het sluiten van de klinieken de problemen heeft veroorzaakt. 'De sociale infrastructuur in de maatschappij is goeddeels weggefallen, waardoor deze mensen vereenzamen. Ze hebben geen burens, kennissen of vrienden die op

ze letten. Bovendien ervaren mensen tegenwoordig veel sneller overlast, ten dele omdat we minder gemakkelijk contact leggen met mensen met afwijkend gedrag. Die vinden we eng. De maatschappij is niet in staat om te gaan met overlastgevers. Vroeger had iedere buurt wel een paar mensen die stevig in hun schoenen stonden en die op overlastge-

Asocialen worden letterlijk aan de rand van de samenleving geplaatst

vers afstapten, en dan was het voor lange tijd weer geregeld. Tegenwoordig zijn mensen vooral bang voor afwijkend gedrag en worden er snel overlastprocedures gestart.' Kluit bestrijdt dat een stad als Amsterdam minder tolerant is geworden voor mensen die zich afwijkend gedragen. 'De komst van de Skaeve Huse is dan ook zeker geen conservatief

backlash-verhaal. Wel zoekt iedereen meer naar basisomgangsvormen die de afgelopen decennia zijn verdwenen: rekening houden met elkaar, niet alleen "ik" op de trap maar "samen" op de trap.'

Gaat het bij Kluit om omgangsvormen, Räkers is een voorstander van bemoeizorg: op de mensen afstappen zodra zich problemen beginnen voor te doen. 'Dan kom je achter de voordeur. Niet alleen om te disciplineren, maar om contact te maken. Tot voor kort was het taboe dat een hulpverlener op iemand afstapte bij wie hij problemen vermoedde. Dat was aanbodgericht werken, en dus fout. De cliënt moest zelf naar de hulpverlener stappen en zijn hulpvraag formuleren, liefst in een volzin.' Hele generaties hulpverleners zijn zo opgeleid. Räkers ziet wel een kentering. 'Daarvoor zijn positieve, vakbekwame en zelfbewuste hulpverleners nodig. Alleen zo voorkom je dat steeds meer mensen in Skaeve Huse terechtkomen.'

Maar is het sociale weefsel in de maatschap-

pij wel te herstellen? Jazeker, zegt Räkens. 'Het is grondig afgebroken, maar we moeten alles weer van stal halen: buurtgroepen, opbouwwerk, maatschappelijk werk, cultureel werk. Ook de volkshuisvesters hebben daarin een taak. Als je daarin investeert, en in het leggen van contacten, dan houd je bijna niemand over die naar Skaeve Huse doorverwezen moet worden. Voor Amsterdam schat ik het aantal op hooguit 25 mensen. Dergelijke voorzieningen zijn geen deel van de oplossing, want ze horen niet bij een buurt of wijk. Je plaatst mensen er bewust buiten.'

Grijs gebied

Kluit van de AWV is het daar niet mee eens. Volgens hem moet elk stadsdeel 'idealiter een paar plekken hebben met Skaeve Huse-achtige voorzieningen, met toezicht en begeleiding. Voor individuen en gezinnen. Er is namelijk een grijs gebied tussen opgenomen zijn vanwege een stoornis en zelfstandig wonen. Dat ontbreekt nu in de woningmarkt.' Kluit ziet ook niets in het steeds weer verlenen van de hulpverlening. 'We hebben die

mensen én hun omgeving aan hun lot overgelaten. Overlastgevers hebben we keer op keer nieuwe kansen geboden. Dan vroeg de politie ons nog een paar weken geduld met iemand te hebben, want ze waren net langs geweest

'Mensen zijn bang voor afwijkend gedrag en starten snel overlastprocedures'

en "meneer heeft beterschap beloofd". Je zult maar boven zo iemand wonen! In de Skaeve Huse kunnen die mensen zichzelf zijn.'

Ook Räkens moet toegeven dat de bewoners van de rare huizen goed gedijen op die wonderige vlakte. 'Er wordt niet meer over ze geklaagd en ze worden niet continu op de huid gezeten door hulpinstanties.' Jeroen Singelenberg gaat nog een stapje verder.

Hij is 'regisseur' van het programma Keer de verloedering! van de SEV en bezocht Denemarken om te kijken hoe de Skaeve Huse daar functioneren. 'De bewoners daar zeiden me: "Zet zoiets ook op voor onze lotgenoten in Nederland".' De negatieve beeldvorming over woningen aan de rand van de maatschappij miskent volgens Singelenberg dat de bewoners in het algemeen erg blij zijn met hun woningen. 'Het wonen aan de rand van de maatschappij werkt als een therapie. Ze knappen er zienderogen op. Eindelijk is er ruimte voor afwijkend gedrag. Bovendien zitten de woningen verder verwijderd van drugsvoorzieningen. Je moet de Skaeve Huse dus niet zien als een negatief verbanningsoord.'

Debat

In het debat staan volkshuisvesters en hulpverleners tegenover elkaar. Volkshuisvesters als Kluit willen een bodem in de woningmarkt voor de onhandelbaren. Zij bestrijden dat de tolerantie voor afwijkende leefstijlen afneemt, integendeel. De hulpverleners van

Anton

In oktober en september 2007 zond de Amsterdamse zender AT5 twee documentaires uit van Leonie van Noort over Anton, de eerste bewoner van de Skaeve Huse in de Houthavens. Anton was niet meer te handhaven in zijn woning in de Amsterdamse binnenstad. Buurtbewoners klaagden over stank en de hoeveelheid spullen die hij op de gang zette. Anton is een verzamelaar. Anton had moeite met de zorg die hem ongevraagd ten deel viel. Er waren regelmatig inspecties 'om te zien of ik het huishouden in orde had', zegt hij in de documentaire. Er werden foto's gemaakt van de troep in zijn huis. 'Dat is een vorm van huisvredebreuk. Ik vind het een manier om mensen klein te houden.' Voor Anton is een containerwoning zijn laatste kans. Als het hier ook niet lukt staat hij op straat. 'Ik heb geen andere keus.' Drie maanden later is hij best tevreden. 'Ik kan me hier beter ontplooiën. Veel beter.' Hij doet vrijwilligerswerk voor Kerk en Buurt. Anton mag voorlopig twee jaar blijven. 'Ik zou het echt niet eeuwig willen.'

Voor het zien van de documentaires:
<http://web.at5.nl/stadslucht/2007/09/19/overlastveroorzaker-in-een-container/#more-108>

het slag Räkens vinden dat er weer geïnvesteerd moet worden in sociale infrastructuur, in contact maken met overlastgevers, anders zijn er in deze intolerante maatschappij steeds meer Skaeve Huse nodig.

'Er zijn voorzieningen nodig voor mensen die zich niet aan de regels kunnen of willen houden'

Singelenberg kent het debat en zegt te neigen naar het Deense model. 'Er zijn voorzieningen nodig voor mensen die zich niet kunnen of niet willen houden aan gedragsregels. Iedere gemeente moet zijn eigen project krijgen. Want hoe je het ook wendt of keert, elke gemeente kent mensen die niet in hun woning zijn te handhaven.'

In Tilburg krijgen overlastgevers een tweede

kans om in hun woning te blijven. Volgens Singelenberg heeft dat in de helft van de gevallen het beoogde resultaat. 'Maar voor die andere helft moet je toch iets verzinnen.' Tilburg wil die mensen nog intensiever begeleiden. Singelenberg: 'Prima, want het arsenaal aan hulp is nog niet uitgeput. De vraag is wel of je daarmee resultaten boekt.'

Voor de Amsterdamse situatie denkt Singelenberg, net als Kluit, dat elk stadsdeel behoefte heeft aan een voorziening voor overlastgevers. 'Kopenhagen heeft voor een stuk of 70 mensen dergelijke voorzieningen. In Amsterdam heb je toch wel 10 tot 12 locaties nodig.'

Op weg naar de bushalte aan de Spaarndammerstraat komt een grote groep toeristen de verslaggever tegemoet. Niet om de Skaeve Huse te bekijken, maar om nieuwe hippe studentenwoningen te fotograferen. Inderdaad: containerwoningen. ■

» Reageer: zorgenwelzijn@reedbusiness.nl